

JULIAN BARNES

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından olan Julian Barnes, 1946'da Leicester'da doğdu. Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da okudu. *The Oxford English Dictionary*'de sözlükbilimci; daha sonraları ise *The New Statesman* ve *The Sunday Times*'ta gazeteci olarak çalıştı. Kitap eleştirileri ve takma adla polisiye romanlar kaleme aldı. 1982'den 1986'ya değin *The Observer*'da televizyon eleştirmenliği yaptı.

İlk romanı *Metroland* [1980; *Metroland*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2005] 1981'de Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı ve bunu 1982'de yayımlanan *Before She Met Me* [1986; *Benimle Tanışmadan Önce*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] adlı romanı izledi. Asıl üne kavuşmasını sağlayan yapıtı ise, 1984'te yayımlanan romanı *Flaubert's Parrot* [*Flaubert'in Papağanı*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001] oldu; bu yapıtıyla Geoffrey Faber Memorial Ödülü'nü kazandı ve ayrıca Fransada Medicis Ödülü'nü kazanan ilk İngiliz olarak daha büyük okur kitlelerine ulaştı. 1986'da *Staring at the Sun* [*Gündoğumuna Yolculuk*, Çev. Didem Atay, Ayrıntı Yayınları, 2006] ve 1989'da ise, edebiyat alanındaki yenilikçiliğinin ve geniş hayal gücünün somut bir kanıtı olan ve birçok eleştirmence carpıcı ve çizgidişi bir yapıt olarak değerlendirilen *A History Of The World In 10^{1/2}* [*10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] yayımlandı. Bunları 1992'de yayımlanan *Talking It Over* [*Seni Sevmiyorum*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] ve 1993 tarihli, politik hiciv romanı *The Porcupine* [*Oklukirpi*] izledi. 1995'te, *The New Yorker* dergisi için yazdığı ve İngiliz kültür ve siyaset yaşamı üzerine kaleme aldığı makalelerden oluşan *Letters from London* gün ışığına çıktı. 1996 yılının Ocak ayında, 50. yaş gününün arifesinde, içinde daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâyelerinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı *Manş Ötesi* [Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] okurla buluştu. Ve 1998 Eylül'ünde, *England, England* [*İngiltere İngiltere'ye Karşı*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2003] kitapçı raflarında boy gösterdi. *Seni Sevmiyorum*'un devamı olarak da okunabilecek olan romanı *Love, etc.* [*Aşk, Vesaire*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2002] Temmuz 2000'de, denemelerinin toplandığı *Something to Declare* [*Bir Çift Söz*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2004] 2001'de, The Man Booker ödülüne aday gösterilen *Arthur & George* [*Arthur ve George*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2010] ise 2005'te yayımlandı. 2008'de otobiyografik bir deneme olarak görülebilecek *Nothing to be Feared* [*Korkulacak Bir Şey Yok*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2011] gün ışığına çıktı. Julian Barnes 2011 yılında *The Sense of an Ending* [*Bir Son Duygusu*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 2013.] adlı roman ve *Pulse* [*Nabız*, Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 2012] adlı hikâye kitabını çıkardı.

Julian Barnes, ilk bakışta biraz farklı gibi gözükse ama daha dikkatle incelenince tümü de ortak bir yazarlık özelliğinin harcıyla karılmış yapıtlar vermiş olan bir yazardır. Onun yazarlık üslubu, hemen hemen bütün yapıtlarında, fazlasıyla kendine özgü bir kimlikle, hem matrak hem de trajik ve insani olana alabildiğine açık ve salt "negatif" olanla yetinmeyen çok yönlü bir "ironi" unsuruyla belirginleşir. Böylelikle; burjuva-bohem yaşam değerlerindeki karşılığın irdelendiği bir gençlik ve "oluşum" romanı olan *Metroland*'den, onun daha çok mercekli ve fanteziye daha yakın bir izdüşümü sayılabilecek *Seni Sevmiyorum* adlı deşişik aşk romanına; politik bir hiciv *novellası* olan *Oklukirpi*'den, saplantılı bir kiskançlık öyküsünün anlatıldığı *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romana; dinsel eşanelerdeki ikirciklik, Tarih'in ve Aşk'ın insan yaşamındaki yeri, Sanat'ın anlamı ve önemi ve bunlarla iç içe ve koşturarak öykülenen deniz kazaları, terörizm ve nükleer felaket gibi güncel dünya sorunlarının işlendiği alegorik bir roman olan *10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi*'nden, yaşam-sanat etkileşimi ve otantik yaşam sorunsalının işlendiği deneme romanı *Flaubert'in Papağanı*'na kadar Barnes'in bütün yapıtları bu çok yönlü ironi faktörünün izlerini taşıyor.

Yapıtları yirmi beşin üzerinde dünya diline çevrilmiş olan Julian Barnes, ayrıca E.M. Forster Ödülü (1986), Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi Ödülü (1988), Hamburg FVS Vakfı Shakespeare Ödülü ve nihayet The Man Booker gibi birçok ödüle de sahiptir. Ayrıntı Yayınları, Julian Barnes'in tüm yapıtlarını yayın programına almıştır.

Ayrıntı: 740
Edebiyat Dizisi: 200

Hayat Düzeyleri
Julian Barnes

Kitabın Özgün Adı
Levels of Life

İngilizce'den Çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Son Okuma
Tayfun Koç

© *Julian Barnes*, 2013

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kabraman

Kapak Resmi
Fine Art Images / SuperStock
Getty Images Turkey

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: İstanbul, 2013
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-772-6
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım Tic. San. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Çağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Julian Barnes
Hayat Düzeyleri

EDEBİYAT DİZİSİ

NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/Irvin D. Yalom ✦ KIZILAĞAÇLAR KRALI/Michel Tournier ✦ AİLEDE BİR ÖLÜM/James Agee ✦ KUTSAL BÖLGE/Carlos Fuentes ✦ KALPSIZ AMANDA/Jurek Becker ✦ 62-MARKET SETI/Julio Cortázar ✦ ÇARPIŞMA/J.G. Ballard ✦ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılmayan/Samuel Beckett ✦ DUR BİR MOLA VER/Tom Robbins ✦ HIRSIZIN ÇÜNLÜĞÜ/Jean Genet ✦ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/Marge Piercy ✦ LILA/Robert M. Pirsig ✦ ERGİNLİK YAŞI/Michel Leiris ✦ AŞKSİZ İLİŞKİLER/Samuel Beckett ✦ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/Paul Bowles ✦ YALANCI JAKOB/Jurek Becker ✦ DİVAN/Irvin D. Yalom ✦ PORNOGRAFI/Witold Gombrowicz ✦ MERCIER İLE CAMIER/Samuel Beckett ✦ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/Märta Tikkanen ✦ BENDENİZ VE MARCO POLO/Paul Griffiths ✦ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/Carlos Fuentes ✦ RÜYA SAĞINLARI/Iris Murdoch ✦ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/Samuel Beckett ✦ DUYGU YOLCULUĞU/Laurence Sterne ✦ BETTY BLÜE/Philippe Djian ✦ AĞAÇKAKAN/Tom Robbins ✦ ANARŞİST/Tristan Hawkins ✦ BAKAKAİ/Witold Gombrowicz ✦ PORTNOY'UN FERYADI/Philip Roth ✦ 10¹² BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/Julian Barnes ✦ SUNİ TENEFFÜS/Ricardo Piglia ✦ MANŞ ÖTESİ/Julian Barnes ✦ ADA/Aldous Huxley ✦ GÜLÜN MUCİZESİ/Jean Genet ✦ MÖSYÖ/Jean-Philippe Toussaint ✦ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/Jean Genet ✦ BAŞUCU OGLANI/Alison Fell ✦ YARATIK/John Fowles ✦ SENE SEVMİYORUM/Julian Barnes ✦ ZENCİLER/Jean Genet ✦ TÜNEL/Ernesto Sábato ✦ KARA PRENS/Iris Murdoch ✦ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/Pauline Melville ✦ TANRININ AĞZINDAN EVRENİN HİKAYESİ/Franco Ferrucci ✦ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/Connie Palmen ✦ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/Ernesto Sabato ✦ KAYNAK VE ÇALI/Michel Tournier ✦ CENNETE BİR KOŞU/J.G. Ballard ✦ DIŞI ADAM/Joanna Russ ✦ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/Julian Barnes ✦ ALDATMA/Philip Roth ✦ KOKAİN GECELERİ/J.G. Ballard ✦ ACABA NASIL?/Samuel Beckett ✦ MANTISSA/John Fowles ✦ KOLEKSİYONCU/John Fowles ✦ BENJAMİN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/Jay Parini ✦ METEORLAR/Michel Tournier ✦ ARKADAŞLIK/Connie Palmen ✦ AŞK VEŞAİRE/Julian Barnes ✦ SIRIUSTAN GELEN KURBAGA/Tom Robbins ✦ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/Alison Fell ✦ GELECEKTEN ANILAR/William Morris ✦ BENİMİLE TANIŞMADAN ÖNCE/Julian Barnes ✦ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/Julian Barnes ✦ İYİ İŞ/David Lodge ✦ YITIK RUHLAR İRMAĞI/Connie Palmen ✦ TERAPİ/David Lodge ✦ ÖLÜRKEN/Jim Crace ✦ CÜZELLİK HIRSIZLARI/Pascal Bruckner ✦ SÜPER KENT/J.G. Ballard ✦ SİSKA BACAĞAR/Tom Robbins ✦ BETON ADA/J.G. Ballard ✦ İLK AŞK, SON TÖRENLER/Ian McEwan ✦ GILLES İLE JEANNE/Michel Tournier ✦ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/Philip Roth ✦ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/James Welc ✦ SİNEMA MÜDAVİMİ/Walker Percy ✦ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/Ernesto Sabato ✦ METROLAND/Julian Barnes ✦ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/François Vigouroux ✦ DÜŞÜNCE BALONLARI/David Lodge ✦ MİLENYUM İNSANLARI/J.G. Ballard ✦ MÜNECCİM KRALLAR/M. Tournier ✦ BEYAZDAKI KARA/Maggie Gee ✦ KAYBOLUŞ/G. Perec ✦ HİNÇ AYLARI/P. Bruckner ✦ LİMON MASASI/J. Barnes ✦ BÜYÜCÜ/J. Fowles ✦ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/J. Barnes ✦ OKLUKIRPI/J. Barnes ✦ FISKADORO/D. Johnson ✦ HAYALETLERİN GÖÇÜ/P. Melville ✦ ÖLEN HAYVAN/P. Roth ✦ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/Tom Robbins ✦ PASTORAL AMERİKA/P. Roth ✦ ABANOZ KULE/J. Fowles ✦ ARTHÜR VE GEORGE/J. Barnes ✦ VAHŞET SERGİSİ/J. G. Ballard ✦ VILLA MEÇHUL/Tom Robbins ✦ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/Saša Stanišić ✦ FARMAKON/Dirk Wittenborn ✦ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/D. Lodge ✦ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/T. Robbins ✦ BİR SAHTEKAR OLARAK HAYATIM/P. Carey ✦ İNTERNETTE BALIK AVLAMA/Knasreen AKHTAR ✦ LANCELOT/Walker Percy ✦ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/Lee Siegel ✦ VAHŞİ İNSANLAR/Dirk Wittenborn ✦ GÜNEŞİ DURDURACAGIZ/F. Bouillot ✦ SHYLOCK OPERASYONU/Philip Roth ✦ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/Michel Ragon ✦ SAVAŞ ARTIĞI/Ha Jin ✦ YAZAR, YAZAR/D. Lodge ✦ B, BİRA/Tom Robbins ✦ EVE YÜZMEK/Rolf Lappert ✦ HAFİZ DİVANI/Hafiz-ı Şirazi ✦ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/Tayeb Salih ✦ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/Jan Wolkers ✦ TURINGİN HEZEYANI/Edmunda Paz Soldán ✦ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/Tom Robbins ✦ NABİZ/Julian Barnes ✦ DANIEL MARTIN/John Fowles ✦ HARABELERDE AŞK/Walker Percy ✦ BAY BLANC/Roman Graf ✦ HAVAALANI BALIKLARI/Angelika Overath ✦ DAYICAN NAPOLYON/Lyrec-i Pézészád ✦ HARMATTAN/Gavin Weston ✦ BİR SON DUYGUSU/Julian Barnes ✦ HEZEYAN/Laura Restrepo ✦ O AŞLA GERİ GELMEYECEK/Hans Koppel ✦ YARASALAR/Marcel Beyer ✦ KAYBOLAN/Hans-Ulrich Treichel ✦ BİR KÜÇÜK İMPARATORLUK/Christian Kracht

İçindekiler:

Yükseklik Günahı	7
Dürüstlük Zemininde	26
Derinlik Kaybı.....	54

Yükseklik Günahı

Daha önce bir araya getirilmemiş iki şeyi bir araya getirirsiniz. Ve dünya değişir. İnsanlar bunu o zamanlar fark etmeyebilirler ama bu önemli değildir. Dünya yine de değişmiştir.

Aeronotik Derneği Yönetim Kurulu'nun bir üyesi, Kraliyet Atlı Muhafızları'ndan Albay Fred Burnaby, 23 Mart 1882'de, Dover Gazhaneleri'nden havalandı ve Dieppe ile Neufchâtel arasında bir yere indi.

Dört yıl önce Sarah Bernhardt, Paris'in merkezinden havalanmış ve Seine-et-Marne *département*'ında* bulunan Emera-ville yakınlarına inmişti.

* Fr. Vilayet. (ç.n.)

Félix Tournachon 18 Ekim 1863'de Paris'te Champ de Mars'tan havalanmış ve on yedi saat boyunca şiddetli bir rüzgârla doğuya doğru sürüklendikten sonra Hanover yakınlarında bir demiryolu hattına çakılmıştı.

Fred Burnaby, *Eklips* adlı, kırmızı sarı bir balonun içinde tek başına yolculuk yapıyordu. Balonun sepeti bir buçuk metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde ve bir metre yüksekliğindeydi. Burnaby yüz sekiz kilo ağırlığındaydı, çizgili bir paltoyla başına iyice yapışan bir takke giymiş ve boynunu güneşten korumak için de mendilini bir atkı gibi bağlamıştı. Yanına iki adet sığır etli sandviç, bir şişe Apollinaris maden suyu, irtifayı ölçmek için bir barometre, bir termometre, pusula ve bir miktar puro almıştı.

Sarah Bernhardt, Comédie-Française'de o zamanki rolünü oynadıktan sonra, aşığı George Clairin ve profesyonel bir baloncuyla birlikte *Doña Sol* adında turuncu bir balonda yolculuk yapıyordu. Akşamın altı otuzunda, uçuşlarının başlamasından bir saat sonra, sanatçı, *tartines de foie gras** hazırlayarak annelik rolüne soyundu. Baloncu, mantarını gökyüzüne doğru patlatarak bir şişe şampanya açtı, Bernhardt şampanyayı gümüşü renkte bir kadehten içti. Sonra portakal yediler ve boş şişeyi Vincennes Gölü'ne fırlattılar. Ansızın kapıldıkları üstünlük duygusu içinde, neşeyle aşağıdakilerin üzerine safra attılar: Bastille Sütunu'nun balkonunda İngiliz turistlerden oluşan bir aile vardı, ayrıca kır pikniğine çıkmış olan bir düğün partisi.

Tournachon, kendi böbürlenmeli hayal ürününün sonucu olan bir balonda sekiz kişiyle birlikte yolculuk yapıyordu: "Olağanüstü devasa boyutlarda, en büyük balondan yirmi kat daha büyük bir balon yapacağım; En Son Balon." Ona *Dev* adını vermişti. Bu balon 1863 ile 1867 arasında beş uçuş yaptı. Bu ikinci uçuştaki yolcular arasında Tournachon'un karısı Ernestine, Louis ve Jules Godard adlarında baloncu kardeşler ve bir de balonculuğun öncülerinden Montgolfier ailesine mensup

* Fr. Üzerine ciğer ezmesi sürülmüş ekmeğin dilimi. (ç.n.)

bir kişi vardı. Yanlarında ne gibi yiyecekler götürdükleri bilinmiyor.

Bunlar, o zamanın balonculuk meraklısı sınıflarıydı: "Balonculuk düşkünü" diye anılmaya bir şey demeyen, havaya yükselen her şeye binmeye dünden hazır, coşkulu bir İngiliz, ünlülerin gerçekleştirdiği bir uçuşa katılan döneminin en meşhur kadın sanatçısı ve de *Dev*'i ticari bir girişim olarak başlatan profesyonel baloncu. Balonun ilk kez havaya yükselişini iki yüz bin seyirci izledi ve bu yükseliş için her yolcu bin frank ödedi; iki katlı bambu bir kulübeyi andıran balonun sepetinde içeceklerin bulunduğu bir oda, yataklar, bir tuvalet, bir fotoğraf çekme bölmesi ve hatta, anı değeri taşıyan şıpınışı broşürler üretmek için bir baskı odası vardı.

Godard Kardeşler'i her yerde görmek mümkündü. *Dev*'in tasarımını yapıp inşa ettiler ve ilk iki uçuşundan sonra balonu sergilemek üzere Londra'daki Crystal Palace'a getirdiler. Kısa bir zaman sonra, üçüncü bir kardeş olan Eugène Godard, Cremorne Bahçeleri'nden iki havalanış gerçekleştiren, daha da büyük, ateş gücüyle çalışan balonuyla ortaya çıktı. Hacim kapasitesi *Dev*'inkinin iki katıydı ve samanla beslenen fırını, bacasıyla birlikte, 445 kilo geliyordu. Balonun ilk Londra uçuşunda, Eugène yanına, beş sterlin ücret karşılığında bir İngiliz yolcu almaya razı oldu. Yolcunun adı Fred Burnaby'ydi.

Bu baloncular, ulusal denebilecek beylik davranış kalıplarına mutlu bir uyum sağlıyordu. Manş üzerinde sakinleşmiş olan Burnaby, "balondan kaçan gaza dikkat etmeksizin" düşünmesine yardımcı olsun diye bir puro yakar. İki Fransız balıkçı teknesi, ona balondan inip sudan alınması için sinyal gönderdiklerindeyse, onlara "bilgi sahibi olmaları için *The Times*'ın bir nüshasını atarak" karşılık verir; bunu yaparken, büyük olasılıkla, pratik bir İngiliz subayının kendi başına da pekâlâ başının çaresine bakabileceğini ima etmektedir. Teşekkürler, Mösyöler. Sarah Bernhardt, mizaç olarak balonculuğa eğilimi olduğunu çünkü "hayalci doğasının onu sürekli daha

yüksek bölgelere taşıdığını" itiraf etmektedir. Yaptığı kısa uçuşunda ona, rahat etsin diye basit, hasır kaplı bir sandalye verir. Başından geçen bu serüvenin öyküsünü yayımladığıdaysa, Bernhardt fantezi olsun diye hikâyeyi sandalyenin bakış açısından anlatmayı seçer.

Balonu kullanan kişi ta yükseklerden alçalmaya başlayacak, düz bir iniş yeri arayacak, supap koluna asılacak, balon çıpasını atacak ve çıpanın üçgen sivri uçları zemine saplanıp da balon yere tümüyle tutunmadan önce çoğu kez on beş yirmi metre geri sıçrayacaktır. Sonra yöre halkı koşup gelecektir. Fred Burnaby, Château de Montigny yakınlarına indiğinde, meraklı bir köylü, kafasını yarı inmiş gaz torbasının içine sokmuş ve az daha boğulacaktı. Yöre sakinleri balonun söndürülüp katlanmasına gönül birliğiyle yardım etmiş ve Burnaby bu yoksul Fransız köylülerini İngiliz köylülerinden çok daha kibar ve çok daha nazik bulmuştur. Kesesini çıkarıp onlara doğru elli pens değerinde altın bir sikke atmış ve Dover'dan ayrılırken de paranın kambiyo haddini ukala bir tavırla belirtmiştir. Misafirperver bir çiftçi, Mösyö Barthélemy Delanray, balon sahibine gece evlerinde konaklamasını önermiştir. Gerçi, önce Madam Delanray'nin akşam yemeği gelmiştir: *omelette aux oignons*,* kestaneli sote güvercin, sebze, Neufchâtel peyniri, elma şarabı, bir şişe Bordeaux şarabı ve kahve. Burnaby ocak ateşinin yanında bir puro tellendirmiş ve "balonla Normandiya'ya inmenin, Essex'e inmeye kesinlikle daha tercih edilir olduğunu" düşünmüştür.

Emerainville yakınlarında, inmekte olan balonu takip eden köylüler balonun içinde bir de kadın olduğu görünce şaşırıp kalmışlardır. Bernhardt sahneye çıkmaya alışık biriydi: bundan daha büyük bir sahneye çıkışı olmuş muydu acaba? Elbette onu tanımışlardı. Köylüler onu kendilerine ait bir dramayla yeterince eğlendirdiler: geçenlerde tam da orada, tamı tamına oturduğu yerde (dinlenme ve hikâyeler anlatma sandalyesinin

* Fr. Soğanlı omlet. (ç.n.)

üzerinde) işlenmiş tüyler ürpertici bir cinayetin hikâyesiydi bu. Çok geçmeden yağmur yağmaya başladı, narinliği dillere destan sanatçı ıslanamayacak kadar ince olduğunu söyleyerek bir nükte yaptı; yağmur damlalarının arasından kayıp gidecekti o. Derken, bahşış dağıtma ritüelinin sona ermesinden sonra, balon ve mürettebatına, son Paris treninin kalkmasından kısa bir zaman önce, Emerainville istasyonuna kadar eşlik edildi.

Uçuşların tehlikeli olduğunu biliyorlardı. Fred Burnaby havalandıktan kısa bir süre sonra az daha gazhane bacasına çarpıyordu. *Doña Sol* inişten kısa bir süre önce az daha bir koruya düşüyordu. *Dev*, bir demiryolu hattına yakın bir noktaya çakıldığında, deneyimli Godard'lar ihtiyatlı bir şekilde balonun yere çarpmasından önce atlamışlardı; Tournachon bir bacağını kırmış, karısıysa boynundan ve göğsünden yaralanmıştı. Bir gaz balonu infilak edebilirdi; ateşle ısıtılan bir balonsa, hiç de şaşırtıcı olmayacak bir şekilde, tutuşabilirdi. Her türlü havalanma ve inme tehlikelerle doluydu. Balonun daha büyük olması daha güvenli olduğu anlamına da gelmiyordu: *Dev* olayının kanıtlağığı gibi, daha çok rüzgârın merhametine bağlı olduğunu gösteriyordu. Manş'ı ilk kez aşan baloncular suya düşme riskini göz önünde tutarak daha çok mantar kaplı ceketler giyiyorlardı. Ve paraşüt de yoktu. Ağustos 1786'da –balonculuğun çocukluk çağı– Newcastle'da genç bir adam, birkaç yüz *feet* yükseklikten düşüp ölmüştü. Balonun güvenlik iplerini tutanlardan biriydi, şiddetli bir rüzgâr ansızın hava torbasını ayırınca arkadaşları ipleri bıraktı, oysa o ipleri bırakmadığından yukarıya sürüklendi. Sonra da yere düştü. Modern bir tarihçi olayı şöyle dile getirmişti: "Çarpma, bacaklarını dizlerine kadar bir çiçek tarhının içine sokmuş ve yere saçılan iç organlarını delik deşik etmişti."

Aeronotlar –yani baloncular– yeni Argonotlardı, serüvenleri anında kronikleştiriliyordu. Balonla bir uçuş kentle taşrayı, İngiltere ile Fransa'yı, Fransa ile Almanya'yı birleştiriyordu. İnişler saf bir heyecana yol açıyordu: bir balon hiçbir kötülük

taşıymıyordu. Mösyö Barthélemy Delanray'nin Normandiya'daki evinin ocak başında, köy doktoru, evrensel kardeşliğe, kadeh kaldırmayı önerdi. Burnaby ile yeni dostları kadeh tokuşturdular. Bu noktada, İngiliz olduğundan, onlara monarşinin cumhuriyete olan üstünlüğünü açıkladı. Ama o zamanlar, Büyük Britanya Aeronotik Derneği'nin Başkanı Argyll Dükü Ekselansları, üç başkan yardımcısı ise Sutherland Dükü Ekselansları, Pek Muhterem Dufferin Kontu ve parlamento üyesi Pek Muhterem Lord Richard Grosvenor'dı. Bunun Tournachon tarafından kurulmuş Fransız eşdeğeri olan Aeronotlar Derneği ise daha demokratik ve entelektüeldi. Dernekte yer alan soylular takımı yazarlar ve sanatçılardı: George Sand, Du-mas *père et fils*,* Offenbach.

Balonculuk özgürlüğü simgeliyordu; ne var ki rüzgârın ve havanın kuvvetlerine boyun eğmiş olan bir özgürlüktü bu. Baloncular çoğunlukla hareket mi ettiklerini yoksa yerlerinde mi durduklarını, irtifa mı kazandıklarını yoksa irtifa mı kaybet-tiklerini bilemiyorlardı. Balonculuğun ilk günlerinde, ellerin-de bulunan bir avuç dolusu tüyü aşağı atarlardı, eğer balon aşağı iniyorsa bu tüyler yukarı doğru uçar, tersine, yükseliyor-larsa aşağı inerdi. Burnaby'nin zamanına geldiğindeyse, bir ilerleme kaydedilmiş ve bu teknoloji yerini yırtılmış gazete kâğıdı şeritleri atmaya bırakmıştı. Ufki ilerlemeyi ölçme meselesine gelince, Burnaby elli metre uzunluğunda ipek bir ipe bağlanmış küçük bir kâğıt paraşütten oluşan kendi hızölçerini icat etti. Paraşütü sepetten aşağı atıyor ve ipin aşağı inmesi için gereken zamanı ölçüyordu. Yedi saniye, balon hızına vuruldu-ğunda saatte on iki mil demektir.

Uçuşların ilk yüzyıllık tarihçesinde, kontrol altında tutula-mayan bu balon ve onun iki yana sallanıp duran sepetine ege-men olabilmek için çok sayıda girişimde bulunuldu. Dümenler ve kürekler denendi, pedallar ve vantilatörleri çeviren teker-lekler devreye sokuldu ancak bunların hiçbiri de pek bir fark

* Fr. Baba ve oğul. (ç.n.)

yaratmadı. Burnaby için püf noktasının şekil olduğuna inanıyordu: Çözüm, makineler tarafından ileriye itilen bir tüp ya da puro şeklindeki bir balondur; nitekim sonunda düşündüğü şey kanıtlandı. Gelgelelim, İngiliz ya da Fransız, muhafazakâr ya da ilerici herkes uçuşların geleceğinin havadan-daha ağır-bir makinede yattığına inanıyordu. Adı hep balonculukla anılmış olmakla birlikte Tournachon aynı zamanda, Havadan-Daha Ağır-Makineler Aracılığıyla Hava Hareketinin Özendirilmesi Derneği'ni kurdu; derneğin ilk sekreteri Jules Verne'di. Bir başka coşkulu taraftar olan Victor Hugo balonun sürüklenen, güzel bir bulut olduğunu söylüyordu; oysa insanlığın gereksinim duyduğu şey yerçekimine meydan okuyan mucizenin, yani kuşun bir eşdeğeri idi. Fransa'da uçuşlara genel olarak toplumsal bir ilerleme meselesi olarak bakılıyordu. Tournachon modernliğin en üstün üç simgesinin "fotoğraf sanatı, elektrik ve aeronotik" olduğunu yazdı.

Başlangıçta, kuşlar uçuyordu ve Tanrı kuşları yaratmıştı. Melekler uçuyor ve Tanrı melekleri yaratmıştı. Erkeklerle kadınların uzun bacakları ve boş sırtları vardı ve Tanrı onları bu şekilde belli bir sebeple yaratmıştı. Uçma işine karışmak Tanrı'nın işine karışmaktı. Öğretici efsanelerle dolu, uzun bir mücadele olduğu anlaşılacaktı bunun.

Sözgelimi, Büyücü Simon vakası. Londra'da bulunan Uluşal Galeri'de, Benozzo Gozzoli'nin fırçasından çıkma bir sunak yeri tablosu vardır; sunak basamağı zaman içinde parçalanmış ve dağılmıştır. Tablonun bir kesiminde Aziz Petrus, Büyücü Simon ve İmparator Neron'un hikâyesi resmedilmiştir. Simon, Neron'un itibarını kazanmış ve sahip olduğu güçlerin havari Petrus ve havari Pavlus'un güçlerinden daha büyük olduğunu kanıtlayarak bu itibarı korumaya çalışmış bir büyücüydü. Bu ufak tabloda hikâye üç bölüm halinde anlatılır. Arka planda, Büyücü Simon'un son numarasını gösterdiği ahşap bir kule vardır: insanın uçmasıdır numara. Dikey havalanma ve yükselme başarılmıştır ve Romalı aeronot, yeşil

harmanisinin sadece alt kısmı görünerek gökyüzüne doğru çıkmaktadır; harmanisinin geri kalan kısmı tablonun üst kenarında kesintiye uğramıştır. Ancak Simon'un gizli roket yakıtı, gayri meşru bir yakıttır; büyücü – tinsel olduğu kadar fiziksel olarak da– iblislerin desteğine bel bağlamaktadır. Zeminin ortasında bir yerde, Aziz Petrus Tanrı'ya yakarırken gösterilir, Tanrı'dan iblislerin gücünü ellerinden almasını istemektedir. Bu müdahalenin teolojik ve aeronotik sonuçları tablonun ön planında doğrulanır: yerde ölü bir büyücü vardır, yere düşmeye zorlandıktan sonra ağzından kan fişkırmaktadır. Yükseklik günahı cezalandırılmıştır.

İkarus, Güneş Tanrısı'nın işine karışmıştı: bu da kötü bir fikirdi.

Bir hidrojen balonuyla ilk havalanış fizikçi Dr. J. A. C. Charles tarafından 1 Aralık 1783'de gerçekleştirildi. "Yeryüzünden kaçtığımı hissettiğimde" diye yorumda bulundu Dr. Charles, "duyduğum tepki haz değil ama *mutluluktum*". "Bu, ahlaki bir duyguydu" diye sözlerine ekledi. "Adeta, *kendi yaşamının sesini duyabiliyordum*." Çoğu baloncu böyle bir şey hissetmiştir, hatta kolay kolay kendinden geçmemeyi düstur edinmiş olan Fred Burnaby bile. Manş'ın ta tepelerinde, Dover-Calais arasında çalışan yolcu gemisinin buharlarını görür, bir Manş tüneli inşa etmek gibisinden şu en son aptalca ve iğrenç plan üzerinde uzun uzun düşüncelere dalar ve sonra da kısaca, ahlaki bir duyguya kapılır:

Hava, yerküre yakınındaki atmosfere yük getiren kirliliklerden arınmış olduğu için solunabilecek kadar hafif ve hoştu. Neşem yerine geldi. Mektuplardan, yakınlarda bir postaneden azade bir bölgede olmak, hiç kaygı duymamak ve her şeyden önce de hiç telgraf olmaması hoştu.

Doña Sol'un içinde bulunan "Tanrıça Sarah" cennettir. Bulutların ta tepesinde "sessizlik değil de sessizliğin gölgesi" olduğunu fark eder. Balonun "en üst derecede özgürlüğün

simgesi" olduğunu hisseder; ki aynı zamanda yerdekilerin çoğu da sanatçının kendisini böyle görmeye eğilimlidir. Félix Tournachon, "insana herhangi bir insani güç ya da kötülük gücü tarafından erişilemeyen, kendini sanki ilk kez canlı hissettiği bu güler yüzlü ve iyicil uzamın sessiz sınırsızlığını" betimler. Bu sessiz, ahlaki uzamda, ruhun sağlığıyla beden sağlığının deneyimine varır baloncu. İrtifa "her şeyi görece orantılarına ve Hakikat'e indirgemektedir". Kaygılar, pişmanlık, tiksinti yabancı şeyler olup çıkar: "Kayıtsızlık, horgörü, unutkanlık nasıl da kolayca kayboluyor... ve bağışlamacılık ağır basıyor."

Baloncu, Tanrı'nın uzamını –büyüyü kullanmaksızın– ziyaret edebiliyor ve kolonileştirebiliyordu. Ve böyle yaparken de anlama yetisinin ötesine geçmeyen bir barışı keşfediyordu. Yükseklik ahlakiydi, yükseklik tinseldi: Victor Hugo, basitçe, havadan daha ağır araçlarla gerçekleştirilen uçuşların demokrasiye götüreceğine inanıyordu. *Dev*, Hanover yakınlarına düştüğünde, yardım olsun diye halktan para toplamayı önerdi. Tournachon gururundan bunu reddetti, bu yüzden de şair, aeronotiği övdüğü açık bir mektup kaleme aldı. Champ de Mars'tan havalandırılan bir balon, başlarının üzerinden geçerken astronom François Arago'yla birlikte, Avenue de l'Observatoire'da yürüyüşlerini betimledi. Hugo yol arkadaşına şöyle demişti: "İşte orada kuşu bekleyen yumurta süzülüyor. Ama kuş içeride ve ortaya çıkacak." Arago, Hugo'nun ellerini tuttu ve ona şevkle yanıt verdi: "Ve o gün Geo'nun adı Demos olacak!" Hugo bu "derin sözü", "Geo, Demos olacak!" diyerek destekledi. Bütün dünya demokrasi olacak... İnsan kuş olacak ve hem de ne kuş! Düşünen bir kuş. Ruhu olan bir kartal!

Bunlar havalarda uçan, aşırı şişirilmiş sözler gibi görünüyor. Nitekim, ucuz tarifeli havayolları göz ardı edilirse, aeronotik de demokrasiyi getirmedi. Ancak aeronotik, aynı zamanda kendinin üstüne yükselme günahı olarak bilinen, yükseklik

günahını tasfiye etti. Peki, şimdi dünyaya yukarılardan bakma ve onun betiminin yapılmasını buyurma hakkına kim sahipti? Félix Tournachon'u daha iyi mercek altına almanın zamanı gelmiş bulunuyor.

Tournachon 1820'de doğdu ve 1910'da öldü. İnce ve uzun, biraz sarsak yürüyüşlü, aslan yelesi gibi kızıl saçları olan, tutkulu ve mizaç olarak yerinde duramayan bir adamdı. Baudelaire ona, "canlılığın insanı hayrette bırakan bir ifadesi" diyordu; enerji patlamaları ve saçlarının alevleri bir balonu kendi başlarına havalandıracakmış gibi görünüyordu. Hiç kimse şimdiye dek onu akli başında olmakla suçlamamıştı. Şair Gérard de Nerval, onu dergi editörü Alphonse Karr'a şu sözlerle tanıtmıştı: "Çok esprili ve çok aptal." Daha sonraları editörü ve yakın bir dostu olan Chralis Philipon da onun için, "akli başındalığın gölgesini bile taşımayan esprili bir adam... Hayatı öteden beri tutarsız oldu, hâlâ tutarsız ve hep tutarsız kalacak" demişti. Evlenene dek dul annesiyle birlikte yaşamış, bohem yaradılışlı bir kişiydi; aynı zamanda da sadakatsizlikleri karısına aşırı düşkünlükle bir arada var olmuş olan bir koca.

Tournachon gazeteci, karikatüristi, fotoğrafçıydı, baloncuydu, girişimciydi ve mucitti; patent alma ve şirketler kurma konusunda çok aktifti; kendinin yorulmak bilmez bir reklamcısıydı ve yaşlılık çağında, güvenilmez anıların verimli bir yazarı oldu. Bir ilerici olarak III. Napoléon'dan nefret ediyordu; İmparator, Dev'in havalanışını seyretmeye geldiğinde onun arabasının içinde somurtup durmuştu. Fotoğrafçı olarak, içinde yaşadığı çevreleri geride anı olarak bırakmayı yeğleyerek, yüksek sosyetenin âdetlerine katılmayı geri çevirdi; doğal olarak, Sarah Bernhardt'ın birkaç kez fotoğrafını çekti. Fransız Hayvanları Koruma Derneği'nin ilk aktif üyesiydi. Polislerle karşı karşıya geldiğinde bir hayli patırtı çıkartır ve hapishaneleri onaylamazdı (kendisi de borç yüzünden bir kez içeri alınmıştı): Jürilerin, "Suçlu mu?" diye değil, "Tehlikeli mi?" diye sormaları gerektiğini düşünüyordu. Büyük partiler